

*Aneks do informatora
maturalnego*

od maja 2007 roku

JĘZYK POLSKI

Warszawa 2006

Opracowano w Centralnej Komisji Egzaminacyjnej
we współpracy z okręgowymi komisjami egzaminacyjnymi

1. Opis egzaminu

Egzamin maturalny z języka polskiego składa się z dwóch części:

- a) **ustnej** – zdawanej w szkole przez wszystkich na jednym poziomie i ocenianej przez przedmiotowy zespół egzaminacyjny,
- b) **pisemnej** – zdawanej na poziomie podstawowym lub rozszerzonym, ocenianej przez egzaminatorów zewnętrznych okręgowej komisji egzaminacyjnej.

Ustna część egzaminu składa się z dwóch części:

- a) wypowiedzi zdającego na wybrany temat,
- b) rozmowy zdającego z przedmiotowym zespołem egzaminacyjnym dotyczącej tematu prezentacji i bibliografii.

Pisemna część egzaminu składa się z dwóch części:

- a) egzaminu sprawdzającego rozumienie czytanego tekstu,
- b) egzaminu sprawdzającego umiejętność pisania w związku z tekstem literackim zamieszczonym w arkuszu.

2. Szczegółowy opis ustnej części egzaminu

Ustna część egzaminu trwa około 25 minut (prezentacja tematu około 15 minut i rozmowa z egzaminatorami – około 10 minut) i sprawdza przede wszystkim umiejętność komunikacji werbalnej oraz umiejętność organizowania warsztatu pracy.

1) Przygotowanie do egzaminu:

- a) nauczyciel języka polskiego przedstawia uczniowi na początku nauki w klasie maturalnej szkolną listę tematów,
- b) z listy zaproponowanych tematów uczeń wybiera jeden i określa sposób jego realizacji oraz zakres materiału służącego do opracowania tematu,
- c) liczba tematów przygotowanych w szkole przez nauczycieli języka polskiego powinna być taka, by zapewniała uczniom możliwość wyboru – jeden temat może być wybrany przez kilku uczniów,
- d) materiały pomocnicze, które uczeń może (o ile temat na to pozwala) wykorzystać podczas egzaminu, to np.: wykonany przez siebie film, nagranie wywiadu lub wypowiedzi (np. gwarowej), skopiowane fragmenty z literatury pełniące rolę cytatu, reprodukcje dzieł sztuki, kadry z filmu, fotografie (np. zabytków architektury), nagrania muzyczne; zdający może także korzystać z planu prezentacji, zgodnie z zamieszczonym wzorem,
- e) uczeń ma obowiązek dostarczyć dyrektorowi szkoły wykaz bibliografii wykorzystanej do opracowania tematu nie później niż cztery tygodnie przed egzaminem, a tydzień przed egzaminem – ramowy plan prezentacji i materiał pomocniczy (o ile taki przygotował).

Wzór planu prezentacji, z którego zdający może korzystać podczas egzaminu
Plan nie może przekraczać 1 strony formatu A4.

Imię i nazwisko	
TEMAT	
I. Literatura podmiotu	
II. Literatura przedmiotu	
III. Ramowy plan wypowiedzi	
1. Określenie problemu	
2. Kolejność prezentowanych argumentów (treści)	
3. Wnioski	
IV. Materiały pomocnicze	
1.	
2.	
3.	
	Podpis zdającego

2) Egzamin:

- w części pierwszej sprawdzana jest umiejętność mówienia, wiedza w zakresie wyznaczonym przez temat i wykorzystanie przygotowanych materiałów pomocniczych,
- w części drugiej, w której sprawdzane są: rozumienie pytań przez zdającego, umiejętność formułowania odpowiedzi, umiejętność obrony własnego stanowiska, egzaminatorzy podejmują ze zdającym rozmowę dotyczącą tematu lub/i bibliografii; zadane pytania odnotowują w protokole egzaminu,
- w obu częściach egzaminu, które są dla zdającego obowiązkowe, sprawdza się i ocenia: sprawność oraz poprawność językową. Nie ocenia się oddzielnie języka prezentacji i języka rozmowy. **Jeżeli zdający nie podjął rozmowy, nie uzyskuje punktów za język.**
- rozmowę na wybrany przez ucznia temat przeprowadza się po wygłoszonej prezentacji.**

3. Zasady oceniania ustnej części egzaminu

Egzamin jest oceniany według kryteriów jednakowych w całym kraju.

W ustnej części egzaminu ocenie podlegają: prezentacja tematu (zawartość merytoryczna i kompozycja wypowiedzi), rozmowa o problemach związanych z prezentowanym zagadnieniem i sprawność językowa w obu częściach egzaminu.

W sumie za ustną część egzaminu zdający może uzyskać 20 punktów w następującym układzie:

- za prezentację tematu:
5 pkt (3 za zawartość merytoryczną, 2 za kompozycję) – 25% ogólnej punktacji,
- za rozmowę:
7 pkt – 35% ogólnej punktacji,
- za język:
8 pkt (oceniany w obu częściach egzaminu) – 40% ogólnej punktacji.

Ustną część egzaminu ocenia przedmiotowy zespół egzaminacyjny – według kryteriów załączonych na następnej stronie.

KRYTERIA OCENIANIA ODPOWIEDZI opracowane przy udziale CKE								
KRY- TE- RIA	PREZENTACJA				ROZMOWA	punkty	JĘZYK	punkty
	SPOSÓB REALIZACJI TEMATU	punkty	KOMPOZYCJA WYPOWIEDZI	punkty				
I	<ul style="list-style-type: none"> - zna, rozumie i na ogół poprawnie interpretuje materiał rzeczowy - trafnie dobiera materiał rzeczowy - prezentuje podstawowe zagadnienia w związku z tematem (rozumie temat) - podejmuje częściowo udaną argumentację - poprawnie odtwarza interpretacje, sądy, opinie; formułuje na ogół poprawne wnioski - wykorzystuje materiał pomocniczy (o ile temat tego wymaga) 	1	<ul style="list-style-type: none"> - buduje wypowiedź na ogół uporządkowaną i spójną (dopuszczalne zachwiania logicznego ciągu lub proporcji poszczególnych części wypowiedzi) 	1	<ul style="list-style-type: none"> - formułuje poprawne merytorycznie odpowiedzi (na ogół rozumie pytania), wykorzystując przygotowaną bibliografię i/lub materiały pomocnicze 	2	<ul style="list-style-type: none"> - przestrzega zasad poprawności właściwych dla języka mówionego w zakresie: ortofonii (wymowy), fleksji, leksyki, frazeologii, składni; dopuszczalne usterki językowe - posługuje się stylem stosownym do sytuacji - posługuje się komunikatywnym stylem (dopuszczalna schematyczność), wystarczającym słownictwem - posługuje się terminologią specjalistyczną w zakresie niezbędnym do realizacji tematu 	2
II	<ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie materiał rzeczowy, poprawnie go interpretuje, wykorzystując podstawowe konteksty (o ile temat tego wymaga) - wykorzystuje w funkcji argumentacyjnej trafnie dobrany materiał rzeczowy (selekcjonuje materiał) - prezentuje zagadnienia w ścisłym związku z tematem (rozumie temat) - jasno formułuje główną myśl wypowiedzi i trafnie dobiera argumenty - formułuje wnioski, sądy i opinie - funkcjonalnie wykorzystuje przygotowany materiał pomocniczy (o ile temat tego wymaga) 	2	<ul style="list-style-type: none"> - buduje wypowiedź zorganizowaną, tzn. z wyraźnym punktem wyjścia, uporządkowaną argumentacją i logicznym wnioskiem (zakończeniem) 	2	<ul style="list-style-type: none"> - formułuje poprawne merytorycznie odpowiedzi (rozumie pytania), wykorzystując przygotowaną bibliografię i/lub materiały pomocnicze - broni własnego stanowiska (rozumie stanowisko nadawcy); uczestniczy w rozmowie - dostosowuje do pytania stopień szczegółowości (ogólności) odpowiedzi 	5	<ul style="list-style-type: none"> - przestrzega zasad poprawności właściwych dla języka mówionego w zakresie: ortofonii (wymowy), fleksji, leksyki, frazeologii, składni - posługuje się stylem stosownym do sytuacji; przestrzega zasad etykiety językowej - posługuje się bogatym słownictwem i komunikatywnym stylem - posługuje się terminologią specjalistyczną stosując środki językowe typowe dla rozmowy 	6
III	<ul style="list-style-type: none"> - zna i rozumie wybrany materiał, wnikliwie go interpretuje, przywołując różnorodne konteksty - wykorzystuje w funkcji argumentacyjnej trafnie dobrany materiał (selekcjonuje materiał) - prezentuje zagadnienia w ścisłym związku z tematem (rozumie temat) - formułuje i rozwiązuje problemy badawcze, hierarchizuje argumenty - formułuje wnioski, sądy i opinie, wartościuje; uogólnia, syntetyzuje - funkcjonalnie wykorzystuje materiał pomocniczy (o ile temat tego wymaga) 	3	<ul style="list-style-type: none"> - buduje wypowiedź spójną, o właściwych proporcjach; umiejętnie gospodaruje czasem 	2	<ul style="list-style-type: none"> - formułuje poprawne merytorycznie odpowiedzi (rozumie pytania), wykorzystuje celowo przygotowaną bibliografię i/lub materiały pomocnicze - przekonująco broni własnego stanowiska (rozumie stanowisko nadawcy), swobodnie uczestniczy w rozmowie - dostosowuje do pytania stopień szczegółowości (ogólności) odpowiedzi 	7	<ul style="list-style-type: none"> - przestrzega zasad poprawności właściwych dla języka mówionego w zakresie: ortofonii (wymowy), fleksji, leksyki, frazeologii, składni - posługuje się stylem stosownym do sytuacji, przestrzega zasad etykiety językowej - posługuje się bogatym słownictwem, komunikatywnym stylem, o wyraźnych cechach indywidualnych - posługuje się bogatą terminologią (unikając pseudonaukowości) - swobodnie stosuje środki językowe typowe dla rozmowy 	8

Uwaga: punkty przyznaje się za całość opisaną na danym poziomie, nie przyznaje się punktów częściowych. Wytłuszczone zostały kryteria, które zdający musi spełnić, aby uzyskać liczbę punktów z danego poziomu. Jeśli wypowiedź zdającego nie spełnia kryteriów opisanych na poziomie I, nie przyznaje się punktów. Wypowiedź zdającego może być oceniona np. tak: za sposób realizacji tematu – 3pkt, za kompozycję wypowiedzi – 2pkt, za rozmowę – 5pkt, za język – 8pkt, razem 18pkt na 20 możliwych do uzyskania.

4. Szczegółowy opis pisemnej części egzaminu

Pisemna część egzaminu sprawdza umiejętność rozumienia czytanego tekstu nieliterackiego i pisania własnego tekstu w związku z tekstem literackim.

Podczas egzaminu zdający otrzymuje jeden arkusz egzaminacyjny.

Na rozwiązanie zadań z arkusza z poziomu podstawowego zdający ma 170 minut, a z arkusza z poziomu rozszerzonego 180 minut.

Poziom podstawowy

Arkusz na poziomie podstawowym składa się z dwóch części:

- a) części sprawdzającej rozumienie czytanego tekstu,
- b) części sprawdzającej umiejętność pisania własnego tekstu.

Część sprawdzająca rozumienie czytanego tekstu zawiera:

- a) tekst (około 1200 słów),
- b) test (12-16 zadań otwartych i/lub zamkniętych) z miejscami na wpisanie odpowiedzi.

Tekst służący do sprawdzania umiejętności czytania będzie:

- a) publicystyczny lub popularnonaukowy,
- b) przejrzyste skonstruowany,
- c) napisany staranną polszczyzną,
- d) nieobrażający uczuć i światopoglądu zdającego,
- e) współczesny.

Pytania testu sprawdzającego rozumienie czytanego tekstu mogą dotyczyć:

- a) poziomu znaczeń, czyli:
  - rozumienia słów, związków frazeologicznych, zdań; odczytywania znaczeń dosłownych i metaforycznych, znaczeń słów z kontekstu, odróżniania informacji od opinii, znajdowania słów – kluczy,
  - rozumienia myśli zawartej w akapicie lub części tekstu, wyszukiwania informacji, selekcjonowania informacji, hierarchizowania, porównywania, dostrzegania analogii i przeciwieństw,
  - rozumienia głównej myśli tekstu (rozumienia tekstu jako całości) oraz umiejętności wnioskowania;
- b) poziomu struktury, czyli:
  - kompozycji tekstu, tj. odróżniania wstępu, rozwinięcia, zakończenia, wskazywania zasady kompozycyjnej,
  - odkrywania związków logicznych, czyli rozumienia toku przyczynowo-skutkowego, wskazywania np.: tezy, hipotezy, argumentów, kontrargumentów, przykładów, wniosków, zależności między zdaniem, akapitami i częściami tekstu,
  - rozumienia znaczenia występujących w tekście wyrazów, wskazujących na tok myślenia autora (sygnalizujących wnioskowanie, podtrzymywanie myśli, zwrot myśli, dygresję, powtórzenie myśli, nawiązanie do myśli zawartej w poprzednim akapicie);
- c) poziomu komunikacji, czyli:
  - genezy tekstu,
  - rozpoznawania nadawcy,
  - dostrzegania celu tekstu (intencji nadawcy),
  - adresata i sposobu oddziaływania na niego,
  - dostrzegania cech stylistycznych tekstu i rozumienia funkcjonalności środków językowych.

Część sprawdzająca umiejętność pisania własnego tekstu zawiera:

- a) 2 tematy wypracowania do wyboru,
- b) strony przeznaczone na napisanie wypracowania.

Poziom rozszerzony

Arkusze na poziomie rozszerzonym składa się z dwóch części:

- a) części sprawdzającej rozumienie czytanego tekstu,
- b) części sprawdzającej umiejętność pisania własnego tekstu.

Część sprawdzająca rozumienie czytanego tekstu zawiera:

- a) tekst (około 1200 słów),
- b) test (do 10 zadań otwartych i/lub zamkniętych) z miejscami na wpisanie odpowiedzi.

Tekst (jeden lub kilka) służący do sprawdzania umiejętności czytania będzie:

- a) publicystyczny, popularnonaukowy, naukowy, filozoficzny,
- b) przejrzyste skonstruowany,
- c) napisany staranną polszczyzną,
- d) nieobrażający uczuć i światopoglądu zdającego.

Pytania testu sprawdzającego rozumienie czytanego tekstu mogą dotyczyć:

- a) poziomu znaczeń, czyli:
  - rozumienia słów, związków frazeologicznych, zdań; odczytywania znaczeń dosłownych i metaforycznych, znaczeń słów z kontekstu, odróżniania informacji od opinii, znajdowania słów – kluczy,
  - rozumienia myśli zawartej w akapicie lub części tekstu, wyszukiwania informacji, selekcjonowania informacji, hierarchizowania, porównywania, dostrzegania analogii i przeciwieństw,
  - rozumienia głównej myśli tekstu (rozumienia tekstu jako całości) oraz umiejętności wnioskowania;
- b) poziomu struktury, czyli:
  - kompozycji tekstu, tj. odróżniania wstępu, rozwinięcia, zakończenia, wskazywania zasady kompozycyjnej,
  - odkrywania związków logicznych, czyli rozumienia toku przyczynowo-skutkowego, wskazywania np.: tezy, hipotezy, argumentów, kontrargumentów, przykładów, wniosków, zależności między zdaniem, akapitami i częściami tekstu,
  - rozumienia znaczenia występujących w tekście wyrazów, wskazujących na tok myślenia autora (sygnalizujących wnioskowanie, podtrzymywanie myśli, zwrot myśli, dygresję, powtórzenie myśli, nawiązanie do myśli zawartej w poprzednim akapicie);
- c) poziomu komunikacji, czyli:
  - genezy tekstu,
  - rozpoznawania nadawcy,
  - dostrzegania celu tekstu (intencji nadawcy),
  - adresata i sposobu oddziaływania na niego,
  - dostrzegania cech stylistycznych tekstu i rozumienia funkcjonalności środków językowych.

5. Pisanie na poziomie podstawowym i rozszerzonym

1. Egzamin na poziomie rozszerzonym różni się od egzaminu na poziomie podstawowym zakresem sprawdzanych umiejętności, rodzajem zadań oraz kryteriami oceniania.
2. Na obu poziomach egzaminu sprawdzającego umiejętność pisania punktem wyjścia pracy abiturienta jest tekst (około 1000 słów), który zdający otrzymuje.
Na poziomie podstawowym tematy są redagowane w odniesieniu do jednego lub dwóch utworów literackich albo fragmentu/fragmentów utworów literackich wymienionych w rozdziale V *Wymagania egzaminacyjne* i zobowiązują do odczytania utworu/utworów głównie na poziomie idei. Tematy powinny zawierać polecenie, np.: zanalizowania, zinterpretowania, porównania, skomentowania, napisania opinii o problemie zawartym w tekście, scharakteryzowania bohatera i jego kreacji, języka utworu, prądu, zjawiska typowego dla epoki, przedstawienia własnych refleksji zainspirowanych problemem zawartym w utworze lub fragmencie utworu.
Na poziomie rozszerzonym tematy są redagowane na podstawie jednego lub dwóch tekstów albo fragmentów tekstów i zobowiązują do odczytania utworu/utworów zarówno na poziomie idei, jak i organizacji. Tematy powinny zawierać polecenie, np.: zanalizowania i zinterpretowania tekstów, interpretowania tekstu literackiego we wskazanym kontekście, np.: filozoficznym, historycznoliterackim, kulturowym, kontekście utworów literackich wymienionych w rozdziale V *Wymagania egzaminacyjne*, porównania tekstów – także z różnych dziedzin sztuki, wyrażenia własnej opinii na temat tekstów kultury i problemów w nich zawartych oraz uzasadnienia jej, przeanalizowania języka tekstu, polemizowania z poglądem wyrażonym w tekście.
3. W trakcie pisania egzaminu zdający mogą korzystać ze słownika ortograficznego i poprawnej polszczyzny.
4. **Wypracowanie maturalne zdającego powinno być – w zależności od pisma – nie krótsze niż 2 strony (tj. około 250 słów). W wypracowaniu krótszym niż około 250 słów będzie oceniane tylko rozwinięcie tematu, natomiast styl, kompozycja, zapis i język pracy nie będą oceniane.**

6. Zasady oceniania pisemnej części egzaminu

Schematy oceniania przygotowuje się według następującej zasady:

Na poziomie podstawowym

- część sprawdzająca rozumienie czytanego tekstu
– 20 punktów z 70 możliwych do uzyskania na tym poziomie,
- część sprawdzająca umiejętność pisania na poziomie podstawowym
– 50 punktów z 70 możliwych do uzyskania na tym poziomie,

Na poziomie rozszerzonym

- część sprawdzająca rozumienie czytanego tekstu
– 10 punktów z 50 możliwych do uzyskania na tym poziomie,
- część sprawdzająca umiejętność pisania
– 40 punktów z 50 możliwych do uzyskania na tym poziomie

Poziom podstawowy

W części sprawdzającej rozumienie czytanego tekstu każda odpowiedź na zawarte w arkuszu pytania otwarte i zamknięte jest punktowana. Liczba punktów podana jest w arkuszu egzaminacyjnym obok pytania, a w modelu odpowiedzi uszczegółowione są zasady zaliczenia odpowiedzi.

W części sprawdzającej umiejętność pisania na poziomie podstawowym za kryteria najważniejsze uznaje się rozwinięcie tematu i poprawność językową, za kryteria wspomagające – kompozycję i styl. W punktacji uwzględnia się także ocenę szczególnych walorów pracy.

Waga kryteriów

w części sprawdzającej umiejętność pisania na poziomie podstawowym za:

rozwińnięcie tematu	-	25 punktów	= 50%
kompozycję	-	5 punktów	= 10%
styl	-	5 punktów	= 10%
język	-	12 punktów	= 24%
<u>zapis (ortografia i interpunkcja)</u>		<u>3 punkty</u>	<u>= 6%</u>
Razem	-	50 punktów	= 100%

Za szczególne walory pracy maturzysta może otrzymać dodatkowe 4 punkty, które przyznaje się za pracę ocenioną poniżej maksymalnej liczby punktów, jednak wyróżniającą się oryginalnością w zakresie rozwinięcia tematu, kompozycji, stylu lub języka. Łączna liczba punktów za wypracowanie nie może jednak przekroczyć 50.

Poziom rozszerzony

W części sprawdzającej rozumienie czytanego tekstu każda odpowiedź na zawarte w arkuszu pytania otwarte i zamknięte jest punktowana. Liczba punktów podana jest w arkuszu egzaminacyjnym obok pytania, a w modelu odpowiedzi uszczegółowione są zasady zaliczenia odpowiedzi.

W części sprawdzającej umiejętność pisania na poziomie rozszerzonym zdający otrzymuje najwięcej punktów za rozwinięcie tematu.

Waga kryteriów

w części sprawdzającej umiejętność pisania na poziomie rozszerzonym za:

rozwińnięcie tematu	-	26 punktów	= 65%
kompozycję	-	2 punkty	= 5%
styl	-	2 punkty	= 5%
język	-	8 punktów	= 20%
<u>zapis (ortografia i interpunkcja)</u>		<u>2 punkty</u>	<u>= 5%</u>
Razem	-	40 punktów	= 100%

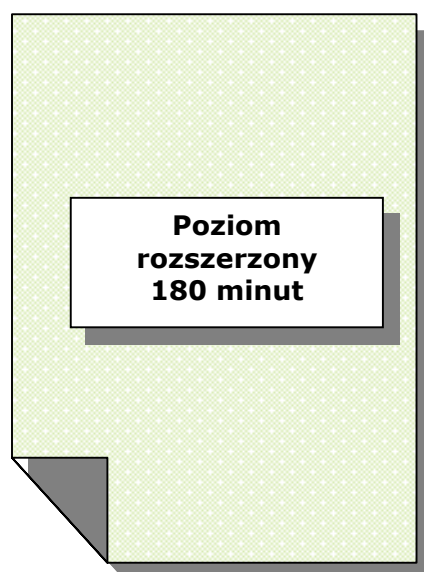
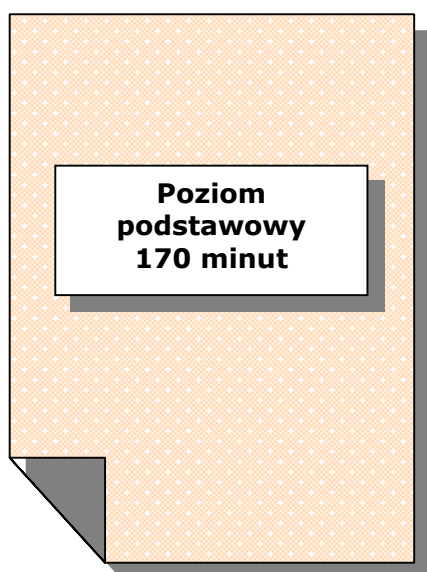
Za szczególne walory pracy maturzysta może otrzymać dodatkowe 4 punkty. Łączna liczba punktów za wypracowanie nie może jednak przekroczyć 40.

Wyniki egzaminu maturalnego w części pisemnej

Zdający zdał egzamin maturalny w części pisemnej z języka polskiego, jeżeli uzyskał co najmniej 30% punktów możliwych do uzyskania za rozwiązanie zadań z arkusza dla tego poziomu, do którego przystąpił.

VII. PRZYKŁADOWE ARKUSZE I SCHEMATY OCENIANIA

Miejsce
na naklejkę
z kodem szkoły

dysleksja

EGZAMIN MATURALNY Z JĘZYKA POLSKIEGO

POZIOM PODSTAWOWY

Czas pracy 170 minut

Instrukcja dla zdającego

1. Sprawdź, czy arkusz egzaminacyjny zawiera 15 stron. Ewentualny brak zgłoś przewodniczącemu zespołu nadzorującego egzamin.
2. Rozwiązania zadań zamieść w miejscu na to przeznaczonym.
3. Pisz czytelnie. Używaj długopisu/pióra tylko z czarnym tuszem/atramentem.
4. Nie używaj korektora, a błędne zapisy przekreśl.
5. Pamiętaj, że zapisy w brudnopisie nie podlegają ocenie.
6. Możesz korzystać ze słownika poprawnej polszczyzny i słownika ortograficznego.
7. Wypełnij tę część karty odpowiedzi, którą koduje zdający. Nie wpisuj żadnych znaków w części przeznaczonej dla egzaminatora.
8. Na karcie odpowiedzi wpisz swoją datę urodzenia i PESEL. Zamaluj ■ pola odpowiadające cyfrom numeru PESEL. Błędne zaznaczenie otocz kółkiem ⊙ i zaznacz właściwe.

Za rozwiązanie
wszystkich zadań
można otrzymać
łącznie **70 punktów**

Część I – 20 pkt
Część II – 50 pkt

Życzymy powodzenia!

Wypełnia zdający
przed rozpoczęciem pracy

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

PESEL ZDAJĄCEGO

--	--	--	--

KOD
ZDAJĄCEGO

Część I – rozumienie czytanego tekstu

Przeczytaj uważnie tekst, a następnie wykonaj zadania umieszczone pod nim. Odpowiadaj tylko na podstawie tekstu i tylko **własnymi słowami** – chyba że w zadaniu polecono inaczej. Udzielaj tyłu odpowiedzi, o ile jesteś proszona/y. W zadaniach zamkniętych wybierz tylko jedną z zaproponowanych odpowiedzi.

O PATRIOTYZMIE I NACJONALIZMIE

1. Na jednym ze spotkań zadano mi niedawno pytanie, czy patriotyzm i nacjonalizm są pojęciami przeciwstawnymi. Pytanie warte zastanowienia, bo zarówno patriotyzm, jak i nacjonalizm stały się generatorami olbrzymich zasobów zbiorowej energii i woli działania, motywami zachowań i czynnikami wpływającymi na bieg historii i kształt świata.
2. Patriotyzm jest uczuciem. Nacjonalizm – światopoglądem. Patriotyzm jest uczuciem miłości do wspólnoty duchowej i materialnej wszystkich pokoleń przeszłych, żyjących i przyszłych, miłości wspólnoty ludzi osiadłych na tej samej ziemi, używających wspólnego języka, złączonych wspólną przeszłością, tradycją, obyczajem i kulturą.
3. Słowa „patriota” i „patriotyzm” budzą jakieś ciepło. Patriotyzm lokujemy na szczycie hierarchii wartości doczesnych. Oznacza on gotowość do ofiary, wyrzeczeń, poświęceń, nie wyłączając ofiary z własnego życia, a także, co najtrudniejsze, życia najbliższych – rodziców, małżonków, dzieci. Tak bywało na przykład w latach okupacji niemieckiej. Człowiek poszukiwany przez gestapo mógł uciec i schować się, ale na miejscu pozostawała rodzina i płaciła albo więzieniem, zamknięciem w Oświęcimiu lub innym obozie, albo padała ofiarą masowych egzekucji. Łatwiej było narażać na śmierć siebie niż życie najbliższych.
4. Temperatura patriotyzmu spada, gdy nie ma zagrożenia z zewnątrz, i podnosi się, gdy państwo i naród znajdują się w niebezpieczeństwie. Na co dzień w warunkach normalności dominuje troska o rodzinę i samego siebie. Jest to naturalne i ludzkie. Konstytucja amerykańska stanowi, że każdy obywatel ma prawo do pościgu za osobistym szczęściem. Nie pozostaje to w żadnej sprzeczności ze służbą celom społecznym. Budując własne szczęście, budujemy siłę i pomyślność swego kraju.
5. Większość emigrantów, przeżywając nostalgię za utraconym – czasem na zawsze – krajem ojczystym, bardziej odczuwa potrzebę demonstrowania swoich uczuć patriotycznych aniżeli ludzie, którzy rzadko opuszczają miejsce stałego zamieszkania. Jako emigrant, który nie mógł nawet marzyć, że zakończy życie we własnym kraju, znam dobrze uczucie nostalgii – tęsknoty za widokiem narożnej kamienicy, przydrożnego krzyża, uliczek i zakątków rodzinnego miasta, a przede wszystkim uczucie otaczającej zewsząd atmosfery swojskości. Tego poczucia swojskości, którego nie można niczym zastąpić i którego zawsze będzie brakować na obczyźnie.
6. Polonia i emigracja szukają bezwiednie środków zastępczych. Usiłują odnaleźć swojskość w polskich kościołach, obrządkach i pieśniach religijnych, a także w organizowaniu pochodów i uroczystości z okazji kolejnych świąt narodowych i rocznic. Jednak te pochody idą ulicami, na których bije w oczy obcość. Nostalgię może zaspokoić emigrant, tylko odwiedzając Polskę.
7. Patriotyzm jest wysoką wartością moralną, bo uczucie przywiązania do własnego kraju nie idzie w parze z nienawiścią czy wrogością do innych. Patriotyzm mieści w sobie szacunek i sympatię wobec patriotyzmu innych. W przeciwieństwie do nacjonalizmu patriotyzm nie jest konfliktogenny. Wręcz przeciwnie – towarzyszy mu często, choć nie zawsze, poczucie solidarności z ruchami patriotycznymi innych narodowości.
8. Podsumowując, można skrótowo powiedzieć, że patriotyzm jest cnotą, nacjonalizm – grzechem. Dla chrześcijan i wyznawców etyki chrześcijańskiej – grzechem przeciwko najważniejszemu ze wszystkich przykazań – przykazaniu miłości bliźniego.
9. Słowa patria – ojczyzna i patriotyzm – istniały już w świecie starożytnym. Pojęcie nacjonalizmu weszło w obieg w czasach Wiosny Ludów, a więc w pierwszej połowie XIX stulecia, i nabrało posmaku pejoratywnego pod wpływem doświadczeń wieku ubiegłego. W świetle doświadczeń i spostrzeżeń mego własnego, bardzo długiego życia mogę powiedzieć, że nacjonalizm jest matką nieszczęść, które ściąga także na własny naród. Dotyczy to także postępowania kolejnych rządów w okresie międzywojennym wobec mniejszości narodowych.

10. Odbywałem służbę wojskową na Wołyniu i w czasie ćwiczeń nocowałem w ukraińskich chałupach. Ukraińcy na Wołyniu, w przeciwieństwie do Ukraińców ze Lwowa, mieli z początku bardzo słabe poczucie tożsamości etnicznej. Obudziło się ono, gdy rząd polski zaczął kolonizować Wołyń, sprowadzając polskich osadników i obdarzając ich ziemią pochodzącą z parcelacji majątków ziemskich. Miejscowi, czyli Ukraińcy, nie mogli w praktyce korzystać z dobrodziejstwa reformy rolnej. Poczucie krzywdy i niezaspokojony głód ziemi obudziły dziki nacjonalizm, wyrosły z nienawiści do polskich rządów. Kto sieje wiatr, ten zbierze burzę – głosi ludowe porzekadło. Nienawiść posiana przed wojną przyniosła ponury owoc, jakim była bestialska rzeź ludności polskiej na Wołyniu. Nic nie usprawiedliwia zbrodni, ale nasuwa się myśl, czy może dzisiejsza rzeczywistość byłaby inna, gdyby Rzeczpospolita nadała autonomię ziemiom wschodnim zamieszkanym w większości przez Ukraińców i Białorusinów. Choćby taką autonomię, z jakiej korzystała polska ludność Galicji pod zaborem austriackim.

11. Nacjonalizm jest ideologią, która w oczach jego wyznawców uwalnia ich dążenia od hamulców natury etycznej. Własny naród stoi ponad wszelkimi innymi wartościami. Jest celem nadrzędnym, któremu należy podporządkować wszystko inne, a więc własne dążenia, ambicje i plany, interesy osobiste, partykularne i klasowe. Określenie interesu narodowego jako celu nadrzędnego uwalnia od norm etycznych i moralnych w dążeniu do niego. Korzenie takiej orientacji tkwią w pojmowaniu postępu jako nieustannej walki gatunków. Zwycięża w niej silniejszy, niszcząc słabszego. Dążąc do prymatu własnych interesów kosztem innych, nacjonalizm stał się źródłem konfliktów prowadzących do wojen i tragedii ludzkich, jak działo się wielokrotnie w czasach mego pokolenia. Wystarczy przypomnieć losy nacjonalizmu w najbardziej zdeprawowanej postaci, jaką był hitleryzm w Niemczech i faszyzm Mussoliniego, a z przykładów ostatnich – tragiczny koniec nacjonalizmu serbskiego i losy Miloszevicia.

12. W Polsce przedwojennej nacjonalizm szedł w parze z antysemityzmem. Polskie uprzedzenia wobec mniejszości żydowskiej nigdy nie przybrały jednak zbrodniczej postaci masowej i systematycznie zaplanowanej eksterminacji Żydów. Stawianie Polaków na równi z hitlerowskimi Niemcami, a zwłaszcza oskarżenie o udział w zagładzie Żydów jest oszczerstwem, przed którym musimy się solidarnie bronić. [...] Polski antysemityzm znajdował swoje ujście nie w zabijaniu, ale w pogardzie. Przykładem było „getto ławkowe” narzucone studentom Żydom, których zmuszano do zajmowania osobnych miejsc.

13. O tym, jak straszne szkody może wyrządzić nacjonalizm swemu narodowi, przekonałem się, kiedy jako emisariusz znalazłem się w Londynie. Zadaniem rządu polskiego i takich ludzi jak ja była obrona polskiego imienia i dobrego wizerunku naszej Ojczyzny w oczach Zachodu. W XIX wieku Polska ukazywała się światu jako naród szlachetny i odważny, który bohatercko walczy o niepodległość pod hasłem: „Za Wolność Waszą i Naszą”, a więc o odzyskanie i zachowanie wolności nie tylko dla siebie, ale i dla innych narodów, które o nią walczą. Ten wielki atut, jakim były sympatia i poparcie dla polskich aspiracji, został zniszczony jeszcze w okresie międzywojennym przez oskarżenie o dyskryminację mniejszości narodowych i antysemityzm. Wrogowie, a mieliśmy ich niemało, usiłowali przypiąć nam etykietkę najbardziej antysemickiego narodu w Europie. Oczywiście była to nieprawda. Antysemityzm objawił się nie tylko w Polsce, ale i w Niemczech, i w Europie Środkowowschodniej, a przede wszystkim w Rosji. I nie był w Polsce zjawiskiem powszechnym. Znaczna część inteligencji zwalczała objawy antysemityzmu.

14. Mówiąc o szkodach, jakie w przeszłości wyrządził dobremu imieniu Polski antysemityzm, idący w parze ze skrajnym nacjonalizmem, należy uznać, że jego przeciwstawieniem był patriotyzm – bezprzykładna gotowość do największych ofiar i poświęceń, jaką Polacy okazali w ciągu dwóch stuleci walki o odzyskanie i zachowanie wolności. Nie ma na świecie innego narodu, który dążyłby do celu z takim uporem i odwagą. Moc polskiego patriotyzmu sprawiła, że Polska własnymi siłami, wbrew wszelkim ludzkim przewidywaniom i wbrew okrutnym realiom, odzyskała wolność.

15. Moc polskiego patriotyzmu sprawiła, że ja, emigrant polityczny, mogę dziś zabierać głos na łamach wolnej prasy i na falach wolnego polskiego radia.

Zadanie 1. (1 pkt)

Zdanie z 1. akapitu: *Na jednym ze spotkań zadano mi niedawno pytanie, czy patriotyzm i nacjonalizm są pojęciami przeciwstawnymi* zawiera

- A. argument.
- B. kontrargument.
- C. tezę, którą potwierdza autor w artykule.
- D. hipotezę, którą rozważa autor w artykule.

Zadanie 2. (1 pkt)

W podanym zdaniu: [...] *patriotyzm, jak i nacjonalizm stały się generatorami olbrzymich zasobów zbiorowej energii i woli działania...* podkreślony zwrot zastąp bliskoznacznym, tak by nie zmienić znaczenia zdania.

.....
.....

Zadanie 3. (1 pkt)

Z akapitów 2. i 8. wypisz po dwie nazwy użyte przez autora dla określenia istoty patriotyzmu i nacjonalizmu:

- a) patriotyzm .....
- b) nacjonalizm .....

Zadanie 4. (1 pkt)

Czego – zdaniem autora – najbardziej brakuje emigrantom na obczyźnie?

.....
.....

Zadanie 5. (1 pkt)

Podaj dwa sformułowane przez autora uzasadnienia tezy, że nacjonalizm to grzech przeciwko przykazaniu miłości bliźniego (akapit 11.).

.....
.....
.....
.....

Zadanie 6. (1 pkt)

Podaj numer akapitu, w którym autor przedstawia rodowód tytułowych pojęć.

Akapit numer .....

Zadanie 7. (2 pkt)

Wymień pięć przykładów nacjonalizmu, do których w toku argumentacyjnym odwołuje się Jan Nowak-Jeziorański.

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 8. (2 pkt)

Jakie dwie funkcje w artykule spełniają przykłady zawierające odwołania do życiorysu autora?

.....

.....

Zadanie 9. (1 pkt)

Zacytuj fragment zdania, wyrażający główną myśl akapitu 9.

.....

.....

Zadanie 10. (1 pkt)

W akapicie 10. – w stosunku do akapitu 9. – autor

- A. podał przykład.
- B. podjął nową myśl.
- C. wprowadził kontrargument.
- D. powtórzył myśl wyrażoną wcześniej.

Zadanie 11. (2 pkt)

Wypisz cztery przykłady szkód, jakie wyrządził Polsce nacjonalizm (akapity:10.,12.,13.).

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 12. (1 pkt)

Jaką funkcję w tekście pełni cudzysłów w wyrażeniu „getto ławkowe”?

- A. Akcentuje ironię.
- B. Wyodrębnia cytat.
- C. Wyodrębnia nazwę własną.
- D. Oddaje przenośne znaczenie.

Zadanie 13. (2 pkt)

Jakie funkcje pełnią akapity 8. i 15. w stosunku do wszystkich akapitów poprzedzających je?

- a) akapit 8. ....
- b) akapit 15. ....

Zadanie 14. (1 pkt)

Jak na pytanie przywołane w akapicie 1. odpowiada Jan Nowak-Jeziorański?

.....
.....
.....

Zadanie 15. (2 pkt)

Ułóż notatkę biograficzną (w dowolnej formie) o Janie Nowaku-Jeziorańskim, zawierającą cztery informacje podane w tekście.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Część II – pisanie własnego tekstu w związku z tekstem literackim zamieszczonym w arkuszu. Wybierz temat i napisz wypracowanie nie krótsze niż dwie strony, tj. około 250 słów.

Temat 1. Charakteryzując Makbeta na podstawie danych fragmentów dramatu Szekspira, określ, na czym polega tragizm postaci i porównaj go z tragizmem bohatera ze znanego Ci dramatu antycznego.

William Szekspir *Makbet* (fragmenty)

AKT I, SCENA VII

MAKBET

Jeśli to, co się ma stać, stać się musi,
Niechby przynajmniej stało się niezwłocznie.
Gdyby ten straszny cios mógł przeciąć wszelkie
Dalsze następstwa, gdyby ten czyn mógł być
Sam w sobie wszystkim i końcem wszystkiego
Tylko tu, na tej doczesnej mieliźnie,

O przyszłe życie bym nie stał. Lecz zwykle
W podobnych razach tu już każn nas czeka.
Krwawa nauka, którą dajem, spada
Na własną naszą głowę. Sprawiedliwość
Zwraca podaną przez nas czarę jadu
Do własnych naszych ust. Z podwójnych względów
Należy mu się u mnie bezpieczeństwo:
Jestem i krewnym jego, i wasalem.
To samo zbyt już przeważnie potępia
Taki postępek — lecz jestem, co więcej,
I gospodarzem jego, który winien
Drzwi zamknąć jego zabójcy, nie owszem
Sam mu do piersi zbójczy nóż przykładąć.
A potem, Dunkan tak skromnie piastował
Swą godność, tak był nieskalanie czysty
W pełnieniu swego wielkiego urzędu,
Że cnoty jego, jak anioły nieba,
Piorunującym głosem świadczą będą
Przeciw wyrodnym sprawcom jego śmierci,
I litość, jako nowo narodzone
Nagie niemowlę lub cherub siedzący
Na niewidzialnych, powietrznych rumakach,
Wiać będzie w oczy każdemu okropny
Obraz tej zbrodni, by wiatr łzy osuszył.
Jeden, wyłącznie jeden tylko bodziec
Podżega we mnie tę pokusę, to jest
Ambicja, która przeskakując siebie,
Spada po drugiej stronie.

Wchodzi Lady Makbet

Cóż tam?

LADY MAKBET

Właśnie

Wstał od wieczerzy. Po coś się oddalił?

MAKBET

Czy pytał o mnie?

LADY MAKBET

Ty mnie o to pytasz?

MAKBET

Nie postępujemy dalej na tej drodze:
Dopiero co mnie obdarzył godnością
I sam dopiero co sobie kupiłem
Złotą u ludzi sławę, sławę, którą
Godziłoby się jak najdłużej w świeżym
Utrzymać blasku, nie zaś tak skwapliwie
Odrzucać.

LADY MAKBET

Byłaż pijaną nadzieja,
Co cię niedawno jeszcze kołysała?
Zasnęłaż potem i budziż się teraz,
Żeby ospale, trwożnie patrzeć na to,
Na co tak raźnie wtedy poglądała?
Nie lepsze dajesz mi wyobrażenie
I o miłości twojej. Masz skrupuły
Mężnie w czyn przelać to, czego pożadasz?

Chciałbyś posiadać to, co sam uznajesz
Ozdobą życia, i chcesz żyć zarazem
W własnym uznaniu jak tchórz albo jako
Ów kot, w przysłowiu¹ gminnym, u którego
„Nie śmiem” przeważa „chciałbym”.

MAKBET

Przestań, proszę.
Na wszystkim gotów, co jest godne męża;
Kto więcej waży, nie jest nim².

LADY MAKBET

I jakież
Zły duch ci kazał tę myśl mi nasunąć?
Kiedyś ją powziął, wtedy byłeś mężem:
O ile byś był więcej tym, czym byłeś,
O tyle więcej byłbyś nim. Nie była
Wtedy po temu pora ani miejsce,
Jedno i drugie stworzyć byłbyś gotów;
Teraz się jedno i drugie nastęcza,
A ty się cofasz? Byłam karmicielką
I wiem, jak to słodko kochać dziecię,
Które się karmi; byłabym mu jednak
Wyrwała była pierś z ust nadstawionych,
Które się do mnie tkliwie uśmiechały,
I roztrzaskała czaszkę, gdybym była
Zobowiązała się do tego czynu,
Jak ty do tego.

MAKBET

Gdybyśmy chybili?

LADY MAKBET

Chybić! Obwaruj jeno swoje męstwo,
A nie chybimy. Skoro Duncan zaśnie
(Co naturalnie po trudach dnia prędko
Pewnie nastąpi), przyrządzonym winem
Dwóch pokojowców jego tak uraczę,
Że się ich pamięć, ten stróż mózgu, w parę
A władz siedlisko zamieni w alembik³.
Gdy snem zwierzęcym ujęci, jak trupy
Spoczywać będą, czegoż nie zdołamy
Dokazać wtedy ze śpiącym Dunkanem?
Czego nie złożyć na jego pijaną
Służbę, na którą spadnie cała wina
Naszego mordu? [...]

MAKBET

Niech się więc stanie! Wszystkie moje siły
Nagnę do tego okropnego czynu.
Idźmy i szydźmy z świata jasnym czołem:
Fałsz serca i fałsz lic muszą iść razem.

Wychodzą [...]

---

¹ ów kot w przysłowiu – kot chciałby zjeść rybę, ale boi się zmoczyć sobie łapki

² kto więcej waży, nie jest nim – kto się waży na więcej niż ja, nie jest prawdziwym mężem, lecz szaleńcem lub zbrodniarzem

³ alembik – dawny przyrząd służący do destylacji, głównie alkoholu

AKT V, SCENA V

[...]

MAKBET

Dawno już smaku trwogi zapomniałem:
Był czas, gdym drętwiał słysząc głos puszczyka,
Gdy przy słuchaniu powieści o strachach
Włos mi się jeżył i prężył na głowie,
Jakby był żywy; czas ten prędko minął;
Przeładowałem się okropnościami:
Spoufalone z zgrozą zmysły moje
Stępały na wpływ wrażeń.

Sejton powraca

Co znaczyły

te krzyki?

SEJTON

Panie, królowa umarła!

MAKBET

Powinna była umrzeć nieco później;
Czego się było tak spieszyć z tą wieścią?
Ciągłe to jutro, jutro i znów jutro
Wije się w ciasnym kółku od dnia do dnia,
Aż do ostatniej głoski czasokresu;
A wszystkie wczora to były pochodnie,
Które głupocie naszej przyświecały
W drodze do śmierci. Zgaśnij, wąż światła!
Życie jest tylko przechodnim półcieniem,
Nędznym aktorem, który swoją rolę
Przez parę godzin wygrawszy na scenie
W nicość przepada – powieścią idioty,
Głośną, wrzaskliwą, a nic nie znaczącą.

Przekład Józefa Paszkowskiego
(William Szekspir, *Makbet*, Ossolineum 1967)

Temat 2. **Kłótnia u Borynów**

Zanalizuj podany fragment *Chłopów* Władysława Reymonta i scharakteryzuj występujące w nim postacie. Na podstawie fragmentu i I tomu powieści określ przyczyny kłótni i źródła dramatyczności sceny.

Władysław Reymont *Chłopi* (fragment)

– Gospodarz idą! - zawołał Witek prędko, aż Antek drgnął ze strachu.[...]

Boryna wrócił do izby swojej, już tam czekali nań wszyscy... Milczeli, ino wszystkie oczy podniosły się na niego i opadły wnet, bo przystanął na środku, obejrzał się po nich i zapytał drwiąco:

– Wszystkie! Jak na sąd jaki!

– Nie na sąd, ino do was przyślím z proszeniem – rzekła nieśmiało kowalowa.[...]

– Czego chcecie, mówcie! - zawołał ostro, zniecierpliwiony milczeniem.

– A to... mów, Antek... a to przyślím wedle tego zapisu⁴.. - jękała kowalowa.

– Zapis zrobiłem, a ślub w niedzielę... to wam rzeknę!

– To wiemy, ale nie o to przyślím.

– A czego?

– Zapisaliście całe sześć morgów!

– Bom tak chciał, a zechcę, to w ten mig zapiszę wszystko...

– Jak wszystko będzie wasze, to zapiszecie! – powiedział Antek.

---

⁴ zapis – przeznaczenie w testamencie określonego świadczenia majątkowego osobie nie będącej spadkobiercą

- A czyż to jest, co? Czyje?...
- Dziecińskie, nasze.
- Głupiś jak ten baran! Grunt jest mój i zrobię z nim, co mi się spodoba!
- Zrobicie abo i nie zrobicie...
- Ty mi wzbronisz, ty!
- A ja, a my wszystkie, a nie, to sądy wam wzbronią! - krzyknął, bo już nie mógł ścierpieć i buchnął zapamiętałością.
- Sądami mi wygrażasz, co? Sądami! Zamknij ty gębę, pókim dobry, bo pożałujesz! – krzyczał przyskakując do niego z pięściami.
- A ukrzywdzić się nie damy! - wrzasnęła Hanka podnosząc się na nogi.
- A ty czego? Trzy morgi piachu wniosła i starą płachtę⁵ a będzie tu pysk wywierala?
- Wyście i tyla Antkowi nie dali, nawet tych jego morgów matczynych, a robimy wam za parobków, jak te woły.[...]
- Jak wam krzywda, idźcie se poszukać lepiej!
- Nie pójdziem szukać, bo tu jest nasze! Nasze po dziadach pradziadach! – zawołał mocno Antek. Stary uderzył go oczami i nic nie odrzekł, przysiadł przed komin i pogrzebaczem tak działał w główne, aż iskry się sypały - zły był, ognie chodziły mu po twarzy i włosy mu ciągiem spadały na oczy, jarzące jak u żbika... ale się jeszcze hamował, choć ledwie i zdzierzał...
- Długie milczenie zaległo izbę, że ino te przysapki a dychania prędkie słycać było. Hanka szlochała z cicha i pohuśtywała dziecko, bo skamleć poczęło.
- My nie przeciwni ożenkowi, chcecie, to się żeńcie...
- A przeciwie się, dużo o to stoję!...
- Ino zapis odbierzcie – dorzuciła przez łyzy Hanka.
- Zmilknie ty, a to, psiachmac, jazgocze ciągiem jak ta suka! - rzucił z taką mocą pogrzebacz w ogień, aż się główne potoczyły na izbę.
- A wy się miarkujcie, bo to nie dziewczka wasza, żebyście gębę wywierali na nią!
- To czemu pyskuje!
- Ma prawo, bo się o swoje upomina! – wrzeszczał coraz mocniej Antek.
- Chcecie, to i zapiszcie, ale to, co ostało, odpiszcie na nas – zaczęła cicho kowalowa.
- Głupiaś! Widzisz ją, mojem się tu będzie dzieliła! Nie bój się, na wycug⁶ do waju nie pójde... – rzekłem!
- A my nie ustąpi. Sprawiedliwości chcemy.
- Jak wezmę kija, to wama dam sprawiedliwość.
- Spróbujcie ino tknąć, a pewnikiem wesela nie doczekacie...
- I jeli się już klócić, przyskakiwać do się, grozić, bić pięściami w stół, wykrzykiwać a wypominać wszystkie swoje żale i krzywdy. Antek tak się zapamiętał i tak rozszrozył, że wściekłość buchała z niego i raz w raz już starego chwycił to za ramię, to za orzydle i gotów był bić... ale stary jeszcze się hamował, nie chciał bijatyki, odpychał Antka, na obelgi z rzadka odpowiadał, bych ino dziwowiska la sąsiadów i wsi całej nie czynić. [...] Hanka ryknęła nowym, ogromnym płaczem, wsparła się o okap i jęła zalewanym przez łyzy, nieprzytomnym głosem krzyczeć:
- Na żebrę ino nam isć, we świat... o mój Jezus, mój Jezus!... A jak te woły harowalim i dnie... i noce... za parobków... a teraz co?.. A Pan Bóg was pokarze za krzywdę naszą!... Pokarze... Całe sześć morgów zapisali... a te szmaty po matce... te paciorki... to wszystko... i la kogo to? La kogo?.. La takiej świni! A żebyś pode płotem zdechła za krzywdę naszą, a żeby cię robaki roztoczyły, ty wywłoko, ty lakudro jedna, ty!...
- Coś powiedziała?... - zaryczał stary przyskakując do niej...
- Że lakudra i włók⁷ ten, to i cała wieś wie o tym... cały świat!... cały!...
- Wara ci od niej, bo ci ten pysk o ścianę rozbije, wara... - i jął nią trząść, ale już Antek przyskoczył i osłonił, i również krzyczeć począł:
- I ja przywtórzę⁸, że lakudra jest, włók, ja! A spał z nią, kto chciał, ja!... - wołał nieprzytomnie

---

⁵ płachta – duży kawał płótna do noszenia trawy (tu w znaczeniu: rzecz bezwartościowa, nic)

⁶ wycug – dożywotnie utrzymanie zapewnione rodzicom przez dzieci po przekazaniu im majątku

⁷ włók – (także: włóka, wywłoka) – kobieta prowadząca rozwiązłe życie

⁸ przywtórzyc (gw.) – potwierdzić

i gadał, co mu ślina na język przyniesła, nie skończył, bo stary, rozwścieklony już teraz do ostatka, trzasnął go tak w pysk, aż rymnął łbem na oszkloną szafkę i z nią razem zwał się na ziemię... Porwał się rychło, okrwawiony, i runął na ojca.

Rzucili się na siebie jak dwa psy wściekłe, chycili się za piersi i wodzili po izbie, miotali, bili sobą o łóżka, o skrzynie, o ściany, aż łby trzaskały. Krzyk się podniósł nieopisany, kobiety chciały ich rozerwać, ale przewalili się na ziemię i tak zwarci całą nienawiścią i krzywdami tarzali się, gnietli, dusili...

Całe szczęście, że rychło rozerwali ich sąsiedzi i odgradzili od siebie... Antka przenieśli na drugą stronę i zlewali wodą, tak osłabł z umęczenia i upływu krwi, bo twarz miał porozcinaną o szyby.

Staremu nic się nie stało; spencer miał nieco podarty i twarz podrapaną i aż siną z wściekłości... Sklął i powyganiał ludzi, co się byli zlecieli, drzwi od sieni zamknął i siadł przed kominem...

Ale uspokoić się nie mógł, bo mu ciągiem wracało przypomnienie tego, co na Jagnę wypowiedzieli, a żgało⁹ go w serce jakby nożem...

– Nie daruję ja ci tego, psie jeden, nie daruję! - przysięgał sobie w duszy. - Jakże, na Jagusię... – Ale wnet przychodziło mu do głowy i to, co nieraz już słyszał o niej, co dawniej pogadywali, a na co nie zwracał uwagi! Gorąco mu się robiło i dziwnie duszno, i dziwnie markotno... – Nieprawda, pleciuchy i zazdrośniki, wiadomo! - wykrzyknął w głos, ale coraz więcej mu się przypominało gadań ludzkich. – Jakże, rodzony syn powie, to nie mają szczekać! Ścierwa! – ale żarły go te wspominki, jak ogień...

(Władysław Reymont, *Chłopi*, Warszawa 1977)

---

⁹ żgać (gw.) – kłuć, uderzać czymś ostrym

OCENIANIE

*Model zawiera przewidywane odpowiedzi. Odpowiedzi ucznia mogą przybierać różną formę językową, ale ich sens musi być **synonimiczny** wobec modelu. Oceniając pracę ucznia, należy stosować punktację z modelu.*

Nr zadania	Odpowiedzi	Maksymalna liczba punktów	Punkty częściowe
1.	D	1	0
2.	np.: uwolniły, wyzwoliły, wyswobodziły, wytworzyły, stworzyły, stały się źródłem	1	0
3.	patriotyzm – uczucie, cnota nacjonalizm – światopogląd, grzech	1	0
4.	Emigrantom brakuje poczucia swojskości.	1	0
5.	<i>Nacjonalizm:</i> <ul style="list-style-type: none"> • powoduje stawianie interesu narodowego nad normami moralnymi/nad innymi narodami • usprawiedliwia niszczenie słabszych przez silniejszych • prowadzi do wojen i tragedii ludzkich <i>uznajemy cytowanie</i>	1	0
6.	akapit 9.	1	0
7.	nacjonalizm ukraiński, faszyzm, hitleryzm, nacjonalizm serbski, nacjonalizm polski <i>dopuszczalne konkretne przykłady nacjonalizmów</i>	2 (za wskazanie 5 przykładów)	1 (za wskazanie 3-4 przykładów)
8.	<ul style="list-style-type: none"> • nadają wypowiedzi osobisty charakter (funkcja ekspresywna) • osadzają w konkretnej rzeczywistości historycznej/kontekście historycznym (funkcja informatywna) • czynią tekst wiarygodnym (funkcja impresywna) • unaoczniają rozważane w tekście problemy 	2	1
9.	„nacjonalizm jest matką nieszczęść”	1	0
10.	A	1	0
11.	<ul style="list-style-type: none"> • konflikt polsko-ukraiński/rozbudzenie ukraińskiego nacjonalizmu • utrata sympatii i poparcia Zachodu dla polskich aspiracji • uznanie Polaków za najbardziej antysemitki naród Europy • stawianie znaku równości między antysemityzmem polskim i hitlerowskim • oskarżenie o udział w zagładzie Żydów 	2 (za wskazanie 4 przykładów)	1 (za wskazanie 2-3 przykładów)

12.	D	1	0
13.	akapit 8. – skrótowe podsumowanie wcześniejszych rozważań/akapitów 1-7 akapit 15. – ujawnienie emocji autora/podsumowanie całego artykułu/puenta	2	1
14.	patriotyzm i nacjonalizm są to pojęcia przeciwstawne	1	0
15.	<ul style="list-style-type: none"> • wyemigrował z Polski z powodów politycznych • odbywał służbę wojskową na Wołyniu • przebywał w Londynie jako emisariusz • wypowiadał się w prasie i radiu/był dziennikarzem i autorem artykułów prasowych • uczestniczył w spotkaniach poświęconych polityce i historii 	2 (za podanie 4 informacji)	1 (za podanie 3 informacji)
razem		20	

Temat 1. Charakteryzując Makbeta na podstawie danych fragmentów dramatu Szekspira, określ, na czym polega tragizm postaci i porównaj go z tragizmem bohatera ze znanego Ci dramatu antycznego.

I. ROZWINIĘCIE TEMATU (można uzyskać maksymalnie 25 punktów)

1. **Określenie sytuacji, np.:**

0 - 3

Fragment I

- a. plany zabicia króla i zdobycia tronu (początek utworu),
- b. Duncan gościem w zamku Makbeta,
- c. rola Lady Makbet,

Fragment II

- d. informacja o śmierci królowej (koniec utworu),
- e. refleksje Makbeta o sobie i życiu.

2. **Kreacja Makbeta, np.:**

0 - 8

- a. rycerz, wierny poddany króla,
- b. sława wśród ludzi i wdzięczność króla,
- c. ambicja i żądza władzy,
- d. wahania bohatera jako gospodarza, krewnego i wasala,
- e. świadomość ohydy moralnej planowanego czynu (zalety króla),
- f. lęk, przekonanie o nieuchronności kary,
- g. słabość, uleganie wpływom,
- h. cynizm (zbrodnia z premedytacją, zaplanowanie fałszywej rozpacz),
- i. przemiana wewnętrzna (stopień wrażliwości moralnej),
- j. zubożenie, ośpienie (np. śmierć żony),
- k. poczucie klęski,
- l. utrata wiary w sens życia.

3. **Tragizm Makbeta, np.:** 0 - 4
- a. działania bohatera zależą od jego wolnej woli,
  - b. wybór pomiędzy wartościami (dobrem) a zbrodnią dla zdobycia władzy (złem),
  - c. konflikt pomiędzy sumieniem a namiętnościami,
  - d. świadomość, że wyrządzone zło pociągnie za sobą następne,
  - e. samotność i wyobcowanie na skutek popełnionej zbrodni,
  - f. postrzeganie świata jako teatru (przypadkowość egzystencji).
4. **Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu całego utworu.** 0 - 1
5. **Zaprezentowanie postaci z dramatu antycznego.** 0 - 1
6. **Tragizm bohatera antycznego (na przykładzie wybranej postaci), np.:** 0 - 4
- a. daremność działań człowieka zdeterminowanego przez siły wyższe – fatum,
  - b. starcie równorzędnych racji moralnych prowadzące do nieuchronnej katastrofy (konflikt tragiczny),
  - c. brak winy lub tzw. wina tragiczna (nieświadomość winy),
  - d. ironia tragiczna,
  - e. bohater zarazem winowajcą i ofiarą (tragiczne zblądzenie).
7. **Podsumowanie - porównanie tragizmu Makbeta i bohatera antycznego:**
7. **pełne, np.:** 4
wskazanie różnic (podobieństw) między tragizmem Makbeta i bohatera antycznego (np. konflikt wewnętrzny – fatum; świadomość winy – nieświadomość winy; kara sprawiedliwa – kara nieproporcjonalna do winy; dynamizm bohatera – statyczność bohatera; nieuchronność klęski);
- częściowe, np.:** (2)
wskazanie niektórych różnic między tragizmem Makbeta i bohatera antycznego;
- próba podsumowania, np.:** (1)
wskazanie jednej istotnej różnicy między tragizmem Makbeta i bohatera antycznego.
Uwaga: należy uznać interpretację, że kreacja Makbeta jest różna od klasycznego rozumienia tragizmu.

Temat 2. Kłótnia u Borynów.

Analizując podany fragment *Chłopów* Władysława Reymonta, scharakteryzuj występujące w nim postacie. Na podstawie fragmentu i całości I tomu powieści określ przyczyny kłótni i źródła dramatyczności sceny.

I. ROZWINIĘCIE TEMATU (można uzyskać maksymalnie 25 punktów)

Wstępne rozpoznanie

8. **Umiejscowienie sceny w powieści, np.:** 0-1
- a. punkt kulminacyjny (w 1. tomie) konfliktu w rodzinie Borynów,
  - b. scenę poprzedzają zaręczyny Boryny z Jagną,
  - c. skutek kłótni – wyrzucenie Antka z rodziną z chaty przez Borynę.

Kreacje bohaterów

9. **Maciej Boryna, np.:** 0-4
- a. jest władczy (np. zamykanie wypowiedzi słowem *rzekłem*, stanowczość tonu),

- b. jest głową rodziny Borynów,
- c. ma wysoką pozycję w hierarchii wiejskiej,
- d. broni swojej pozycji (*na wycug do waju nie pójdę*),
- e. lekceważy roszczenia dzieci,
- f. obraża dzieci (np. *głupią jak ten baran, głupią, jazgocze ciągiem jak ta suka*, wytyka Hance brak posagu),
- g. początkowo wstrzymuje emocje, unika kontaktu fizycznego z synem,
- h. ulega emocjom, ogarnia go wściekłość pod wpływem słów Hanki i Antka o Jagnie,
- i. jest zaślepiony namiętnością (nie chce wierzyć oskarżeniom dotyczącym Jagny),
- j. jest mściwy, zawzięty.

10. Antek Boryna, np.: **0-4**

- a. przed rozmową czuje strach,
- b. wypowiada się w imieniu wszystkich dzieci,
- c. upomina się stanowczo o swoje,
- d. chce zająć miejsce ojca, czuje się mu równy,
- e. ma silne poczucie własności,
- f. odwołuje się do sprawiedliwości, grozi sądem,
- g. ulega coraz większym emocjom, jest porywczy, inicjuje konfrontację fizyczną,
- h. staje w obronie żony,
- i. przeciwstawia się ojcu,
- j. oskarża ojca o bezprawne rozporządzanie ziemią,
- k. rani ojca, oskarżając Jagnę.

11. Hanka Borynowa, np.: **0-2**

- a. okazuje hardość,
- b. ma odwagę sprzeciwić się teściowi,
- c. ujawnia skrajne emocje (od odwagi do lamentu),
- d. oskarża Jagnę o niemoralne zachowanie, używa wobec niej obelżywych określeń,
- e. nie panuje nad sobą.

12. Kowalowa, np.: **0-2**

- a. inicjuje rozmowę,
- b. brzemień rozmowy z ojcem zrzuca na brata,
- c. zachowuje się biernie,
- d. stara się nie narażać ojcu,
- e. mówi nieśmiało, cicho, jąka się.

13. Przedstawienie przyczyn kłótni (na podstawie fragmentu i I tomu powieści), np.: **0-4**

bezpośrednia:

- a. zapis ziemi na rzecz Jagny,

inne:

- b. ziemia jako wartość najwyższa,
- c. zagrożenie bytu w wypadku utraty ziemi,
- d. poczucie krzywdy (np. należne im matczyne morgi, wykorzystywanie dzieci: Antkowie),
- e. osoba Jagny (zawiść Hanki, zazdrość Antka, namiętność Boryny),

- f. charaktery adwersarzy (silne osobowości Antka i Macieja, ich porywczosć, duma),
- g. konflikt pokoleń, interesów.

7. Źródła dramatyczności sceny (na podstawie fragmentu i I tomu powieści) , np.: **0-4**

- a. naturalistyczna motywacja zachowań (popędy, instynkty, walka o byt),
- b. konfrontacja ojca z synem,
- c. wyeksponowanie emocji w kreacjach postaci,
- d. dynamika sceny, stopniowanie napięcia,
- e. przewaga dialogu.

8. Podsumowanie – związane z tematem, wynikające z analizy tekstu **0-4**
pełne, np.:

ziemia wartością nadrzędną, naturalistyczna koncepcja człowieka, zakładająca, że życie to walka o byt, konflikt postaw, charakterów i emocji;

częściowe, np.: (0-2)

ziemia wartością nadrzędną, konflikt postaw, charakterów i emocji;

próba podsumowania, np.: (1)

ziemia wartością nadrzędną lub konflikt postaw, charakterów i emocji.

II. KOMPOZYCJA (maksymalnie 5 punktów)

Kompozycję wypracowania ocenia się wtedy, gdy przyznane zostały punkty za rozwinięcie tematu

- podporządkowana zamysłowi funkcjonalnemu wobec tematu, spójna wewnętrznie, przejrzysta i logiczna; pełna konsekwencja w układzie graficznym, 5
- uporządkowana wobec przyjętego kryterium, spójna; graficzne wyodrębnienie głównych części, 3
- wskazująca na podjęcie próby porządkowania myśli, na ogół spójna. 1

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

III. STYL (maksymalnie 5 punktów)

- jasny, żywy, swobodny, zgodny z zastosowaną formą wypowiedzi; urozmaicona leksyka, 5
- zgodny z zastosowaną formą wypowiedzi, na ogół jasny; wystarczająca leksyka, 3
- na ogół komunikatywny, dopuszczalne schematy językowe. 1

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

IV. JĘZYK (maksymalnie 12 punktów)

- język w całej pracy komunikatywny, poprawna, urozmaicona składnia, poprawne: słownictwo, frazeologia i fleksja, 12
- język w całej pracy komunikatywny, poprawne: składnia, słownictwo, frazeologia i fleksja, 9
- język w całej pracy komunikatywny, poprawna fleksja, w większości poprawne składnia, słownictwo i frazeologia, 6
- język w pracy komunikatywny mimo błędów składniowych, słownikowych, frazeologicznych i fleksyjnych, 3
- język w pracy komunikatywny mimo błędów fleksyjnych, licznych błędów składniowych, słownikowych i frazeologicznych. 1

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

V. ZAPIS (maksymalnie 3 punkty)

- bezbłędna ortografia; poprawna interpunkcja (nieliczne błędy), 3
- poprawna ortografia (nieliczne błędy II stopnia); na ogół poprawna interpunkcja, 2
- poprawna ortografia (nieliczne błędy różnego stopnia); interpunkcja niezakłócająca komunikacji (mimo różnych błędów). 1

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

VI. SZCZEGÓLNE WALORY PRACY 0 – 4

Miejsce
na naklejkę
z kodem szkoły

dysleksja

EGZAMIN MATURALNY Z JĘZYKA POLSKIEGO

POZIOM ROZSZERZONY

Czas pracy 180 minut

Instrukcja dla zdającego

1. Sprawdź, czy arkusz egzaminacyjny zawiera 15 stron. Ewentualny brak zgłoś przewodniczącemu zespołu nadzorującego egzamin.
2. Arkusz zawiera test sprawdzający rozumienie czytanego tekstu i dwa tematy sprawdzające tworzenie tekstu własnego w związku tekstem literackim zamieszczonym w arkuszu.
3. Rozwiązania zadań testu zamieść w miejscu na to przeznaczonym.
4. Wybierz **jeden** z tematów literackich i napisz wypracowanie.
5. Pisz czytelnie. Używaj długopisu/pióra tylko z czarnym tuszem/atramentem.
6. Nie używaj korektora, a błędne zapisy przekreśl.
7. Możesz korzystać ze słownika poprawnej polszczyzny i słownika ortograficznego.
8. Wypełnij tę część karty odpowiedzi, którą koduje zdający. Nie wpisuj żadnych znaków w części przeznaczonej dla egzaminatora.
9. Na karcie odpowiedzi wpisz swoją datę urodzenia i PESEL. Zamaluj ■ pola odpowiadające cyfrom numeru PESEL. Błędne zaznaczenie otocz kółkiem ⊙ i zaznacz właściwe.

Życzymy powodzenia!

Za rozwiązanie
wszystkich zadań
można otrzymać
łącznie **50 punktów**

Część I – 10 pkt
Część II – 40 pkt

Wypełnia zdający
przed rozpoczęciem pracy

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

PESEL ZDAJĄCEGO

--	--	--	--

KOD
ZDAJĄCEGO

Część I – rozumienie czytanego tekstu

Przeczytaj uważnie tekst, a następnie wykonaj zadania umieszczone pod nim. Odpowiadaj tylko na podstawie tekstu i tylko **własnymi słowami** – chyba że w zadaniu polecono inaczej. Udzielaj tyłu odpowiedzi, o ile jesteś proszona/y.

Czesław Miłosz *Spór z klasycyzmem* (fragment)

1. Istnieje spór, który w przybliżeniu można określić jako spór pomiędzy klasycyzmem i realizmem. Jest to zderzenie dwóch tendencji, niezależnie od literackiej mody danego okresu i od zmieniających się znaczeń słowa klasycyzm i słowa realizm. Te sprzeczne tendencje przebywają również w jednym człowieku. Trzeba powiedzieć, że konflikt ten nigdy się nie zakończy i że pierwsza tendencja zawsze góruje, podczas kiedy druga jest głosem sprzeciwu. Rozmyślając nad wszystkim, co jest piękne w literaturze i malarstwie przeszłości, nie możemy nie zdumiewać się potęgą nie-realizmu. Wygląda to, jakby ludzkość śniła fantastyczny sen o sobie, nadając coraz to inne, ale zawsze dziwaczne kształty najzwyczajszym stosunkom pomiędzy ludźmi i między ludźmi a naturą. Dzieje się tak za sprawą formy. Ona to sprzyja wszelkim skłonnościom klasycyzującym, natomiast opiera się próbom wprowadzenia realistycznego szczegółu, jak w poezji słów takich jak pociąg i telefon. Są to długie dzieje starć, z przełamywaniem zastanej formy i natychmiastowym jej zastępowaniem w formę równie „sztuczną” jak poprzednia.

2. Wyrazy „sztuka” i „sztuczność” zanadto są spokrewnione, żeby postulować poezję, nad którą forma nie miałaby władzy. Ma tę władzę, mimo że w ciągu XX wieku odbyło się wiele rewolucji artystycznych. Co najmniej do I wojny światowej poezja w świadomości ogółu oznaczała słupki wersów poddanych pewnej zasadzie metrycznej i rymowanych. Dopiero stopniowo zwyciężał „wiersz wolny”. Poeta dzisiejszy ma taką świadomość umowności form metrycznych, że jeśli posługuje się metrum i rymami, to przeważnie w celach stylizacji. Zdawałoby się, że bardziej niż kiedykolwiek może teraz dążyć do uchwycenia rzeczywistości. Tym bardziej że sięga chętnie do języka ulicy i że różnice między literackimi gatunkami zacierają się; podział na powieść, opowiadanie, poezję, eseistykę nie jest już przestrzegany. A jednak pomiędzy poetą i rzeczywistością wznosi się jak dawniej szklana ściana konwencji, nigdy jasno nie uświadomionych, zanim nie zapadną w przeszłość i nie ukążą się w całej ich dziwności.

3. Twierdzę, że każdy poeta w momencie pisania dokonuje wyboru pomiędzy nakazami poetyckiego języka i wiernością wobec tego, co rzeczywiste. Jeżeli przekreśla słowo i zastępuje je innym, dlatego że wers jako całość zyskuje w ten sposób na zwartości, idzie za praktyką klasyków. Jeżeli natomiast przekreśla słowo dlatego, że nie oddaje ono jakiegoś zaobserwowanego szczegółu, skłania się ku realizmowi. Jednak te operacje nie dadzą się wyraźnie rozdzielić.

4. Teraz pozwolę sobie na wyznanie, które potwierdzi to, co powiedziałem o skłonnościach klasycystycznych i realistycznych rezydujących w jednym człowieku i walczących ze sobą. Wyznanie to istnieje w formie wiersza, napisanego ponad dwadzieścia lat temu, pozostaje więc go tylko odczytać:

NIE WIĘCEJ

Powiniennem powiedzieć kiedyś jak zmienilem
Opinię o poezji i jak to się stało,
Że uważam się dzisiaj za jednego z wielu
Kupców i rzemieślników Cesarstwa Japonii
Układających wiersze o kwitnieniu wiśni,
O chryzantemach i pełni księżyca.

Gdybym ja mógł weneckie kurtyzany¹
Opisać jak w podwórzu witką drażnią pawia
I z tkaniny jedwabnej, z perłowej przepaski
Wyłuskać ociążałe piersi, czerwona
Pręgę na brzuchu od zapięcia sukni,
Tak przynajmniej jak widział szyper galeonów
Przybyłych tego ranka z ładunkami złota;
I gdybym równocześnie mógł ich biedne kości
Na cmentarzu, gdzie bramę liże tłuste morze,
Zamknąć w słowie mocniejszym niż ostatni grzebień
Który w próchnie pod płytą, sam, czeka na światło

Tobym nie zwątpił. Z odpornej materii
Co da się zebrać? Nic, najwyżej piękno.
A wtedy nam wystarczyć muszą kwiaty wiśni
I chryzantemy i pełnia księżyca.

5. Zdaje się, że jest to wiersz dość przewrotny. Przemawiająca tutaj persona wyrzekła się ambitnej pogoni za rzeczywistością i wybiera „kwitnienie wiśni, chryzantemy i pełnię księżyca” jako stałe akcesoria, właściwe takiej poezji, która jest niemal grą towarzyską, bo jest powszechnie uprawiana i oceniana zależnie od zręczności w użyciu tych akcesoriów. „Kupcy i rzemieślnicy Cesarstwa Japonii”, czyli ludzie przeciętni, którzy uprawiają poezję w chwilach wolnych od ich pracy zawodowej, są wprowadzeni, żeby podkreślić jak najmocniej przynależność sztuki rymowania do obyczajów całego społeczeństwa. A jednak przemawiający stwierdza, że jego wybór jest aktem rezygnacji, zrobionym dlatego, że osiągnięcie pewnych celów jest dla niego niemożliwe. „Gdybym ja mógł” – powiada. Co mógł? Opisać. Następuje opis kurtyzan weneckich, który, paradoksalnie, pokazuje, że czego przemawiający poeta w swoim przekonaniu nie może osiągnąć, naprawdę może. Ponieważ jednak cały ten obraz jest podany w trybie warunkowym, i ma służyć za dowód niewystarczalności słów, nie jest to opis, jaki by zadowolili poetę, najwyżej zarys, projekt. Poza użytymi słowami odczuwa się obecność, w skrócie, całych ludzkich żywotów: te kurtyzany w chwili, kiedy przyjmują szypra galeonów, ich losy, wyobrażalne, ale nie opowiedziane, ich śmierć, ostatni grzebień, jakim się cesały. Po prostu co rzeczywiste, jest za obfite, wzywa nazwania, ale każde nazwanie pozostaje na zewnątrz, stanowi nie więcej niż katalog danych, którym wymyka się ostateczny sens. [...]

6. Zdawałoby się, że opis kurtyzan weneckich stanowi dostateczny dowód możliwości spotkania się języka ze światem. Natychmiast jednak przemawiający podminowuje to przekonanie. Robi to odwołując się do obrazu Carpaccia² przedstawiającego podwórze w Wenecji, w którym siedzą kurtyzany i „witką drażnią pawia”. Tak więc nie dosyć, że język zmienia rzeczywistość w katalog danych, to jeszcze nie pojawia się ona w stanie surowym, ale już uładowym, jako część kultury. Jeżeli tak, to gdzie tu marzyć o jej osiągnięciu bez takich czy innych pośredników, czy będą to inne utwory literackie, czy wizje dostarczane przez całą przeszłość sztuki? Protest przeciwko konwencji, zamiast wyprowadzić na wolną przestrzeń, gdzie poeta stanąłby oko w oko ze światem, jak w pierwszym dniu stworzenia, znowu odsyła do tych historycznych nawarstwień, które już istnieją jako forma.

7. Opis kurtyzan jest w wierszu wtrącony pomiędzy „Gdybym ja mógł opisać” i „tobym nie zwątpił”. A zwątpienie pochodzi stąd, że materia opiera się miłosnemu posiadaniu przez

---

¹ kurtyzana – kobieta lekkich obyczajów

² Vittore Carpaccio (ok.1460-1526) – malarz włoski wczesnego renesansu

słowo i że można z niej zebrać „najwyżej piękno”. Jeżeli dobrze rozumiem autora, z którym nie wiadomo, czy jestem identyczny, nie ma on na myśli piękna zawartego w naturze, w widoczkach nieba, gór, zachodów słońca, ma na myśli piękno formy w wierszu czy obrazie. Jest ono możliwe do osiągnięcia jedynie za cenę wyrzeczenia się p r a w d y. „Kwiaty wiśni, chryzantemy i pełnia księżyca” są gotowymi liczmanami³, z których ciągle na nowo układał piękną formę kupiec czy rzemieślnik Cesarstwa Japonii. Stwierdzenie, że to nam musi wystarczyć, zyskuje odcień autoironii i w istocie jest deklaracją wymierzoną przeciw klasycyzmowi.

8. W tym, co dzisiaj powiedziałem, celem moim było pokazanie sprzeczności, która tkwi u samych podstaw pracy poety. To wewnętrzne rozdwojenie na dwie tendencje nie podważa, przeciwnie, nadaje większą wagę, definicji poezji jako „namiętnej pogoni za Rzeczywistością”.

Czesław Miłosz, *Świadectwo poezji. Sześć wykładów o dotkliwościach naszego wieku*, Warszawa 1990

Zadanie 1. (1 pkt)

Na początku wykładu Czesław Miłosz mówi o zderzeniu dwóch tendencji: klasycyzmu i realizmu. Na podstawie akapitu 1. wyjaśnij, jak poeta rozumie wymienione tendencje.

Tendencja klasycyzmu, czyli .....

Tendencja realizmu, czyli .....

Zadanie 2. (2 pkt)

Miłosz mówi o różnych przejawach rewolucyjnych zmian, które zaszły w literaturze XX wieku.

a) Wymień trzy spośród nich.

.....
.....
.....

b) Wyjaśnij, w czym poeta dostrzega paradoksalność zauważonych przez niego zmian.

.....
.....
.....

Zadanie 3. (2 pkt)

W akapicie 3. są dwa identycznie zbudowane zdania wielokrotnie złożone. Oba rozpoczynają się od zdania podrzędnego okolicznikowego

- A. warunku.
- B. przyczyny.
- C. czasu.
- D. celu.

Zaznacz poprawną odpowiedź.

Wyjaśnij, jaką funkcję pełni w tekście ten paralelizm.

.....

---

³ liczman – tu: rzecz bezwartościowa, fałszywa, namiastka czegoś

Zadanie 4. (2 pkt)

W rękopisie *Reduty Ordon* Adam Mickiewicz najpierw napisał:

*Tu blask – dym – chwila cicho – i huk jak stu gromów!
Zdawało się że ziemia zerwie się z biegunów,*

ale potem drugi wers przekreślił i zastąpił go ostatecznie następującym:

Zaćmiło się powietrze od ziemi wylomów.

(Adam Mickiewicz, *Wybór poezyj*, BN 1997)

Biorąc pod uwagę rozważania Miłosza na temat procesu twórczego zawarte w akapicie 3., wyjaśnij przyczyny zmiany.

.....
.....
.....
.....

Zadanie 5. (1 pkt)

Czego, zdaniem Miłosza, dowodzi zawarty w wierszu *Nie więcej* opis weneckich kurtyzan: tego, że bohater utworu może je opisać, czy tego, że nie może? Odpowiedź uzasadnij.

.....
.....
.....

Zadanie 6. (1 pkt)

Jakie funkcje pełni zdanie pytające w akapicie 5.? Wymień dwie.

.....
.....
.....

Zadanie 7. (1 pkt)

Tekst Czesława Miłosza zbudowany jest z trzech części. Wymień numery akapitów składających się na każdą z nich.

wstęp zawierający tezę: _____
ilustracja tezy: _____
podsumowanie: _____

Część 2. Tworzenie tekstu własnego w związku z tekstem literackim zamieszczonym w arkuszu.

Wybierz temat i napisz wypracowanie nie krótsze niż dwie strony, tj. około 250 słów.

Temat 1. Analizując podany fragment IV części *Dziadów* Adama Mickiewicza, wyjaśnij, na czym polega romantyczna konwencja mówienia o miłości (zwróć uwagę na zawartą w tekście koncepcję miłości i związane z nią środki artystycznego wyrazu).

Adam Mickiewicz *Dziady* – część IV

GUSTAW

Ileż znowu pamiątek [...]!
Tam ona wyszła patrzeć na igraszkę dzieci,
[...]
Odtąd wszystkich spraw moich, chęci, myśli panią,
Ach, odtąd dla niej tylko, o niej, przez nią, za nią!
Jej pełne dotąd jeszcze wszystkie okolice:
Tu po raz pierwszy boskie obaczyłem lice,
Tu mnie pierwszej rozmowy uczciła wyrazem,
Tutaj, na wzgórk, Russa czytaliśmy razem;
Altankę jej pod tymi uwiązałem chłody,
Z tych lasów przynosiłem kwiateczki, jagody,
Z tych źródeł, stojąc przy mnie, wywabiała wędka
Srebrnopiórego karpia, pstrąga z kraśną cętką;
A dziś!...

(*placze*)

[...] Byłem i w ogrodzie,
Pod tęż porę, w jesieni, przy wieczornym chłodzie,
Też same cieniowane chmurami niebios, a
Tenże bladawy księżyc i kroplista rosa,
I tuman na kształt z lekka prószącego śniegu;
I gwiazdy toną w błękit po nocnym obiegu,
I taż sama nade mną świeci gwiazdka wschodnia,
Którą wtenczas widziałem, którą widzę co dnia;
W tychże miejscach toż samo uczucie paliło.
Wszystko było jak dawniej – tylko jej nie było!
Podchodzę ku altance, jakiś szmer u wniścia,
To ona?... Nie! to wietrzyk żółkłe strząsał liścia.
Altano! mego szczęścia kolebko i grobie,
Tum poznał, tum pożegnał!... ach! com uczuł w tobie!
[...]

(*z żalem*)

O nie! nas Bóg urządził ku wspólnemu życiu,
Jednakowa nam gwiazda świeciła w powiciu,
[...]
Ten sam powab we wszystkim, toż samo niechcenie,
Też same w myślach składnie i w czuciach płomienie.
Gdy nas wszędzie tożsamość łączy niedościągła,
Bóg osnuł przyszłe węzły,

(*z żalem największym*)

a tyś je rozstrzygła!

(mocniej, gniewny)

Kobieto! puchu marny! ty wietrzna istoto!
Postaci twojej zazdrozczą anieli,
A duszę gorszą masz, gorszą niżeli!...
[...]
Niech ją sumienia sztylety rania!
[...]
Pójdę tylko spojrzeć na nią.
[...]
Po co? Czego chcę od niej? O zazdrości podła!
I jakież są jej grzechy?
Czyli mię słówkiem dwuznacznym podwiodła?
Czy wabiącymi łowiła uśmiechy
Albo kłamliwe układała lice?
I gdzież są jej przysięgi, jakie obietnice?
Miałemże od niej choć przez sen nadzieję?
Nie! nie! sam urojone żywiłem mamidła,
Sam przyprawiałem jady, od których szaleję!
[...]
O, gdybym mógł choć przez sen pokazać się tobie,
Gdybyś na mojej pamiętkę męki
Jeden przynajmniej dzionek chodziła w żałobie,
Przypięła jedną czarną wstążkę do sukienki!...
Może spojrzysz ukradkiem... i łezka boleści...
I pomyślisz westchnąwszy: ach, on mię tak kochał!

(z dziką ironią)

Stój, stój, żałośnie pisklę!... precz, wrzasku niewieści!
Będęż, jak dziecko szczęścia, umierając szlochał?
[...]
Rób, co chcesz, jesteś woli swojej pania,
Zapomnij!... ja zapomnę! [...]

(pauza)

Ach, wzdycham! czegoż wzdycham? ha! westchnąłem za nią,
Nie! nie mogę zapomnieć o niej i umarły.
Wszakże ją widzę, wszak tu, o, tu stoi!
Płacze nade mną... jaka łezka szczerą!

(z żalem)

Płacz, moja luba, twój Gustaw umiera!
[...]

(podnosi sztylet)

(z żalem)

Nie bój się, luba, on się nic nie boi!
Czego żałujesz, on nic z sobą nie zabiera!
Tak! wszystko! wszystko tobie zostawię,
Zostawię życie, i świat, i rozkosze,

(z wściekłością)

I twego!... wszystko... o nic... ani łzy nie proszę!
[...]

(przebija się)

(Adam Mickiewicz, *Dziela*, Warszawa 1955)

Temat 2. **Analizując i interpretując utwór Jarosława Iwaszkiewicza *Wiewiórka*, przedstaw wzajemne relacje między narratorem a światem przedstawionym.**

Jarosław Iwaszkiewicz *Wiewiórka*

Dla Tereski

Wczoraj byłem na cmentarzu. Pogodny poranek późnej jesieni usposabiał melancholijnie. Wzdłuż drogi, którą przeszedłem, rosły stare wiśniowe drzewa i wyglądały jak duże wiązki różowych i kremowych liści. Perspektywy były mgliste, ale niebo bezchmurne i niebieskie, jakie tylko u nas w jesieni bywa.

Stałem sobie nad „moimi” grobami, zastanawiając się nad jałowością podobnej wędrówki. Nic ja im już nie pomogę, nic oni mnie nie pomogą. Śpią, nic ich nie obchodzą ani ja, ani moje wszystkie tak skomplikowane sprawy. Jeden był tylko pożytek z takich odwiedzin: z niskich mogiłek, z uschłych wieńców, ze wspaniałych, pochylonych zachodnim wiatrem drzew, jakimi porośnięty był cmentarz — wiało wielkim spokojem. Wszystko, co się we mnie ostatnio gotowało, co falowało, co niepokoiło — wygładzało się. Pochylałem się ku ziemi, ale jednocześnie wyprostowywałem się, wygładzałem. Wiedziałem, że to nie na długo, ale może po ten spokój przychodziłem właśnie w to miejsce.

Naokoło było cicho. Dzień był pogodny nad wszelki wyraz, ale powszedni. Ludzie byli przy pracy. Z kartofliska, które rozciągało się za cmentarzem, dochodziły dalekie odgłosy rozmów i chwilami trzepanie się koparki. Tym ciszej wydawało się w sąsiedztwie.

Zatęskniłem bardzo do takiego spokoju, chciałem, aby już wszystko się we mnie ostatecznie uspokoiło. Aby nie szastał się we mnie gniew, wściekłość, sprzeciwy losowi i inne takie ciężkie do znoszenia namiętności. Cicho tu było całkowicie, wszystko tu było zakończone. I mnie się chciało już wszystko zakończyć.

W momencie kiedy cisza naciągnęła się jak nitka, kiedy pochyliłem głowę przybitą jak gdyby tą ciszą, usłyszałem jakiś szelest. Z sosny, która stała nad grobem, obrywając pazurkami jesienne płatki sosnowej kory, podobne do brunatnych płatków kwiatowych — zsuwała się wiewiórka.

Wszystkie jej ruchy były zadziwiająco precyzyjne i celowe. Zwierzątko zainteresowało mnie i zacząłem się mu pilnie przypatrywać. Wiewiórka zeszła z drzewa na ziemię, stanęła słupka i spojrzała na mnie. Ponieważ stałem nieruchomo, zdecydowała, że to jest nieważne, i zajęła się swoimi sprawami. Przechodząc szybkimi ruchami wzdłuż mogił wybrała takie miejsce, gdzie naokoło jakiegoś pomnika powstał rowek wycięty sztychami łopaty. Na tym kancie rosła obfita, sucha już w tej chwili trawa. Wiewiórka zatrzymała się przez chwilę, powąchała trawę, a potem zszedłszy na dół skarpy szybko zaczęła grzebać w gliniastym sztychu i podkopywać się do korzeni trawy. Zadziwiło mnie zdecydowanie i dokładność bystrych ruchów jej małych łapek. Kiedy dostatecznie podkopała korzenie trawy, wychwyciła z ziemi cały jej duży pęk razem z korzeniami. Uczyniła to pyskiem, a potem zwróciła się do mnie, jakby mi chciała pokazać swoje dzieło.

Siedziała teraz słupkiem przede mną z dużym pękiem trawy w zębach. Sprężynowym ruchem łapek naprzód otrzepała trawę z ziemi, oczyściła korzonki z piasku. A potem gestem blaszanego robota uderzyła parę razy w obie strony paczki trawy, spłaszczając je na kształt miniaturowej beli siana, takiej, jakie widzimy czasami na ciężarówkach czy na wagonach kolejowych przy dostawach wojskowych. Gdy doprowadziła paczkę trawy do zwartego, sprasowanego kształtu, jeszcze chwileczkę postąła, a potem pomknęła z powrotem na tę sosnę, z której zlaźła. Na szczycie sosny zniknęła na chwilę i natychmiast pojawiła się znowu, już bez pędu trawy, i nie mieszkając ani chwili w te pędy zeszła z sosny pomiędzy mogiłki. Powtórzyła się ta sama scena: popatrzyła na mnie, podkopała nowy pęk trawy, wyrwała go, otrzepała z ziemi (łapki naprzód), doprowadziła dożądanego kształtu (łapki w tył) i znowu pomknęła na sosnę.

Tak to się powtarzało może z pięć razy. Dłużej nie miałem już cierpliwości stać. Zapewne pracowała tak przez cały dzień.

Zrozumiałem łatwo cel tej czynności: wiewiórka wyściełała sobie dziuplę na sośnie. Tam miała zamieszkać na zimę, tam miała przeczekać te chwile, kiedy cmentarz i drzewa, i groby, i zeschnięte kwiaty pokryje warstwa śniegu.

Śledząc zwinne ruchy wiewiórki przerwałem na chwilę moje rozmyślenia o śmierci. I po prawdzie powiedziawszy, już do nich nie powróciłem. Spostrzegłem w krajobrazie mnie otaczającym sprawy i rzeczy, które mnie zainteresowały. Zacząłem się zastanawiać, dlaczego ta koparka kartofli tak często się zatrzymuje. Zacząłem myśleć o tym, że to tak późno, a ludzie jeszcze kopią kartofle. I nie mogłem sobie przypomnieć, czy to jest pole księżowskie — to za cmentarzem — czy to jest to, co zostało po folksdojczu Berze, który uciekł z Niemcami.

Pomyślałem z pewnego rodzaju czułością o gniazdku, które sobie słała wiewiórka. I gdy już wyszedłem za cmentarne wrota i znowu szedłem do domu, aleją różową od wiśniowych liści, wyobrażałem sobie, jak to ona wyjdzie z tej dziupli na wiosnę i niefrasobliwie rozpocznie swoje dzielne, beztroskie, bezcelowe życie — na cmentarzu.

1950

(Jarosław Iwaszkiewicz, *Wiewiórka*, w: *Opowiadania wybrane*, Czytelnik 1964)

OCENIANIE

Część I – rozumienie czytanego tekstu

Uwaga: odpowiedzi ucznia mogą przybierać różny kształt stylistyczno-językowy, ale ich treść musi być synonimiczna wobec modelu i zgodna z przeczytanym tekstem.

Nr zad.	Proponowane odpowiedzi	Pkt maks.	Pkt częściowe
1	Np.: klasycyzm, czyli zmierzanie do „upiększenia” obrazu świata (prymat formy) realizm, czyli zmierzanie do wiernego odbicia świata	1	0
2	a) np.: - wprowadzenie wiersza wolnego (rezygnacja z metrum i rymów) - stosowanie metrum i rymów głównie jako elementów stylizacji - wprowadzenie do poezji języka potocznego - zacieranie się granic między rodzajami i gatunkami literackimi b) np.: - przełamywanie konwencji staje się konwencją (zmiany, które mogły ułatwić przedstawienie rzeczywistości, spowodowały tylko pojawienie się nowej formy)	2	1
3	A Wskazuje na równorzędność tendencji w procesie twórczym.	2	1
4	Przyczyny są dwie. W drugiej wersji jest dokładniejszy rym (<i>gromów – wylomów</i>), wiersz lepiej brzmi, co świadczy o tym, że decyzja Mickiewicza wynikała z przestrzegania zasad klasycyzmu. W drugiej wersji w opisie wybuchu pojawia się obrazowy szczegół (<i>zaćmiło się powietrze</i>), którego brak było w pierwszej, co świadczy o tym, że decyzja Mickiewicza wynikała z dążenia do odzwierciedlenia rzeczywistości. <i>Uwaga: punkty przyznajemy za pełną odpowiedź.</i>	2	0
5	Tego, że tylko <u>pozornie</u> może (tego, że nie może). uzasadnienie, np.: - opis nigdy nie obejmuje całej rzeczywistości - jest to opis nie rzeczywistości, ale jej kulturowego obrazu (wystarczy jeden argument)	1	0
6	Np.: podkreśla logikę wyводу (ma znaczenie kompozycyjne), ożywia styl. <i>Uwaga: punkt przyznajemy za wymiennie dwóch funkcji.</i>	1	0
7	wstęp: akapity 1.–3. ilustracja tezy: akapity 4.–7. podsumowanie: akapit 8.	1	0

Część 2. Tworzenie tekstu własnego w związku z tekstem literackim zamieszczonym w arkuszu.

Temat 1. Analizując podany fragment IV części *Dziadów* Adama Mickiewicza, wyjaśnij, na czym polega romantyczna konwencja mówienia o miłości (zwróć uwagę na zawartą w tekście koncepcję miłości i związane z nią środki artystycznego wyrazu).

I. ROZWINIĘCIE TEMATU (można uzyskać maksymalnie 26 punktów)

Punktacja

1. Wstępne rozpoznanie fragmentu, np.:

0-3

- a. temat: nieszczęśliwa miłość,
- b. bohater: zakochany młodzieniec,
- c. sytuacja: bohater wspomina utraconą ukochaną,
- d. sposoby prezentacji bohatera: monolog dramatyczny i didaskalia.

2. Dostrzeżenie elementów typowych dla romantycznej koncepcji miłości, np.: 0-8

- a. miłość jest najważniejszą/jedyną wartością (bohater podporządkowuje jej wszystkie sfery swojego życia),
- b. nie może być spełniona,
- c. jest zjawiskiem ze sfery *sacrum* (kochankowie są sobie przeznaczeni przez Boga),
- d. jest duchową jednością kochanków,
- e. jest przeżywana jako uczucie bardzo gwałtowne,
- f. ujawnia się w różnych, często skrajnych emocjach i reakcjach (np. rozpacz, gniew, ironię, czułość, wściekłość, bunt),
- g. daje ogromne szczęście i jednocześnie ogromne cierpienie,
- h. jest rodzajem szaleństwa,
- i. nieodwracalnie zmienia życie zakochanego,
- j. prowadzi do samobójstwa.

3. Dostrzeżenie sposobów wyrazu typowych dla romantycznej konwencji literackiej, np.: 0-11

- a. typowe motywy (natura, wspólne czytanie, wieczór, pamiętki, księżyc, gwiazdy itp.),
- b. funkcje scenerii (np. natura jest tłem, świadkiem przeżyć kochanków, zmienia się wraz z ich sytuacją),
- c. synkretyzm rodzajowy (połączenie liryki i dramatu),
- d. gwałtowne emocje bohatera jako dominanta,
uzasadnienie, np.:
- e. apostrofy do różnych adresatów (np. do nieobecnej ukochanej, do altany, do samego siebie),
- f. nieregularna wersyfikacja (wersy głównie 13-zgłoskowe, ale też 11-zgłoskowe i krótsze) i układ rymów,
- g. długie zdania z częstymi anaforami i wyliczeniami,
- h. anakoluty,
- i. wykrzyknienia (*ach!*, *o nie!*, *ha!* itp.),
- j. pytania retoryczne,
- k. słownictwo silnie nacechowane emocjonalnie (kontrasty),
- l. wyolbrzymiająca metaforyka (hiperbole),
- m. kompozycja wypowiedzi podporządkowana zmianom emocji.

4. Podsumowanie

0-4

pełne, np.:

4

zebranie cech romantycznej koncepcji miłości, dostrzeżenie jej różnych aspektów oraz związku z typowymi dla epoki sposobami wyrazu, interpretacja zagadnienia w kontekście innych idei romantyzmu (np. irracjonalizmu, indywidualizmu itp.),

- niepełne, np.:** (2)
zebranie cech romantycznej koncepcji miłości, dostrzeżenie jej różnych aspektów oraz związku z typowymi dla epoki sposobami wyrazu,
- próba podsumowania, np.:** (1)
lakoniczne zebranie najistotniejszych cech romantycznej koncepcji miłości.

Temat 2. **Analizując i interpretując utwór Jarosława Iwaszkiewicza *Wiewiórka*, przedstaw wzajemne relacje między narratorem a światem przedstawionym.**

I. ROZWINIĘCIE TEMATU (można przyznać maksymalnie 26 punktów)

- 1. Wstępne rozpoznanie całości, np.:** 0-2
- opowiadanie,
  - problematyka: sens życia i śmierci,
  - realia określające sytuację bohatera (data pod tekstem, wzmianka o Berze...).
- 2. Rozpoznanie narratora i adresata, np.:** 0-4
- narrator pierwszoosobowy (narracja pamiętnikarska, narrator należy do świata przedstawionego, jest tożsamy z bohaterem),
  - narrator to człowiek zmęczony życiem, targany namiętnościami,
  - narrator to człowiek pragnący spokoju,
  - narrator nie wierzy w „obcowanie dusz” (*Nic ja im już nie pomogę, nic oni mnie nie pomogą.*),
  - interpretacja dedykacji *Dla Tereski* (np.: wskazuje realnego adresata, zdrobnienie niesie ładunek emocjonalny...).
- Analiza elementów świata przedstawionego i ich interpretacja**
- 3. Czas i przestrzeń, np.:** 0-3
- pogodny jesienny poranek,
  - interpretacja symbolicznych znaczeń jesiennego poranka,
  - sceneria cmentarza,
  - interpretacja znaczeń cmentarza,
  - dwie przestrzenie: przestrzeń cmentarza i przestrzeń „za cmentarnymi wrotami”.
- 4. Sposób prezentowania świata przedstawionego, np.:** 0-4
- liryzacja wypowiedzi,
  - środki językowe służące liryzacji (np.: metafory, instrumentacja głoskowa...),
  - kontrasty,
  - środki językowe służące kontrastom (np.: nagromadzenie czasowników),
  - kompozycja kłamrowa.
- 5. Relacje między narratorem a światem przedstawionym, np.:** 0-8
- subiektywizm w postrzeganiu świata,
  - refleksyjna postawa wobec świata,
  - uleganie nastrojowi otoczenia,
  - zmysłowe odbieranie świata (rola ciszy, rola koloru),
  - dokładna analiza zachowań wiewiórki (postawa obserwatora),
  - dostrzeżenie analogii w zachowaniach wiewiórki i ludzi (pracowitość, budowanie domu, gromadzenie zapasów, aktywność...),
  - wiewiórka dla narratora jest symbolem (życia, dystansu do świata...),
  - pod wpływem obserwacji natury (wiewiórki) narrator wraca do życia,
  - znaczenie natury (np.: afirmacja, współodczuwanie...),
  - środki językowe wyrażające postawę wobec świata (np.: elementy języka potocznego, patetyczne zwroty...).

- 6. Funkcjonalne wykorzystanie kontekstów, np.:** **0-1**
 a. filozoficznych,
 b. historycznych,
 c. literackich.

7. Podsumowanie

- pełne, np.:** **4**
 dostrzeżenie wielości sensów utworu, wynikających z kreacji świata przedstawionego (np.: pytania egzystencjalne o sens życia i śmierci odnajdują swoje odpowiedzi – warto żyć, życie jest wartością samą w sobie, życie jako wędrówka ku śmierci...),
częściowe, np.: **(2)**
 odczytanie głównej idei tekstu i dostrzeżenie jej związku z kreacją świata przedstawionego,
próba podsumowania, np.: **(1)**
 odczytanie głównej idei tekstu (bohater odzyskuje wiarę w sens życia).

II. KOMPOZYCJA (maksymalnie 2 punkty) Punktacja

Kompozycję wypracowania ocenia się wtedy, gdy przyznane zostały punkty za rozwinięcie tematu

- podporządkowana zamysłowi funkcjonalnemu wobec tematu, spójna wewnętrznie, przejrzysta i logiczna; pełna konsekwencja w układzie graficznym, **2**
- uporządkowana wobec przyjętego kryterium, spójna; graficzne wyodrębnienie głównych części. **1**

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

III. STYL (maksymalnie 2 punkty)

- jasny, żywy, swobodny, zgodny z zastosowaną formą wypowiedzi; urozmaicona leksyka, **2**
- zgodny z zastosowaną formą wypowiedzi, na ogół jasny; wystarczająca leksyka. **1**

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

IV. JĘZYK (maksymalnie 8 punktów)

- język w całej pracy komunikatywny, poprawna, urozmaicona składnia, poprawne: słownictwo, frazeologia i fleksja, **8**
- język w całej pracy komunikatywny, poprawne: składnia, słownictwo, frazeologia i fleksja, **5**
- język w całej pracy komunikatywny, poprawna fleksja, w większości poprawne składnia, słownictwo i frazeologia. **3**
- język w pracy komunikatywny mimo błędów składniowych, słownikowych, frazeologicznych i fleksyjnych, **1**

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

V. ZAPIS (maksymalnie 2 punkty)

- bezbłędna ortografia; poprawna interpunkcja (nieliczne błędy), **2**
- poprawna ortografia (nieliczne błędy różnego stopnia); na ogół poprawna interpunkcja. **1**

Uwaga: jeśli powyższe kryteria nie zostały spełnione, nie przyznaje się punktów.

VI. SZCZEGÓLNE WALORY PRACY 0-4